

TÁRCZA.

ÉVNEGYEDES JELENTÉS A MAGYAR NEMZ. MÚZEUM KÖNYVTÁRÁNAK ÁLLAPOTÁRÓL AZ 1903. ÉV III. NEGYEDÉBEN.

I.

A *nyomtatványok osztályának* anyaga a lefolyt évnegyedben köteles példányokban 1831 drb, ajándék útján 149 drb. vétel útján 123 drb, vagyis összesen 2103 drb nyomtatvánnyal szaporodott. Ezen felül köteles példány czímén beérkezett: színlap 1645 drb, gyászjelentés 1429 drb, falragasz 884 drb, zárszámadás 521 drb, műsor 402 drb, alapszabály 196 drb, püspöki körlevél 64 drb, perirat 17 drb, hivatalos irat 187 drb, vegyes 619 drb, összesen 5964 drb aprónyomtatvány.

Vásárlásra fordítottatott 1414 korona 38 fillér és 113 márka 80 pfennig.

Ajándékaikkal a következők gyarapították a nyomtatványi osztály anyagát: Alexics György, Alsófehérmegye alispánja Nagy-Enyed, M. kir. Belügyminiszterium, Bosnyák-Herczegovinai országos kormány Bécs, Da Costa Ferreira, Coimbra 2 drb, Donebauer Frigyes Prága 8 drb, Fővárosi közmunkák tanácsa, Fraknói Vilmos 9 drb, Gárdonyi Albert 3 drb, Gohl Ödön 7 drb, Györy Tibor 3 drb, Handelsministerium Wien, Havas Rezső, Higgiuson Eduard Southampton, Hornig Károly báró Veszprém, Kaiserl. Akademie der Wissenschaften Wien, Kereskedelmi és iparkamara Miskolcz, Kereszty István 10 drb, Königlische Universitäts-Bibliothek Upsala, Kvassay István 3 drb, Magyar Kárpátgyesület Igló 2 drb, M. kir. közp. statisztikai hivatal, M. N. Múzeum igazgatósága 2 drb, Makay Béla, Márki Sándor Kolozsvár, Maros-Tordamegye alispánja Maros-Vásárhely, Melich János, Mihályfi Akos, Ministero della istruzione Roma, Nagybányai Múzeum-egylet, Országos elmeorvosi értekezlet, M. kir. pénzügyminiszterium 2 drb, Rexa Dezső Alsó-Kubin 3 drb, Rindauer

Valeria, Román közoktatásügyi miniszterium Bucarest, Róna Sámuel, Schweng József Besztercebánya. Statistische Central-Commission Wien 6 drb, Szabó Ervin 1 drb, Székely Dávid 2 drb, Székesfehérvár városa iskolaszéke, Szilágymegye alispánja Zilah, Tarsoussi-Zade Nizza 6 drb, Tudományegyetem bölcsészeti-karának dékáni hivatala 43 drb, Vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium, Városey Gyula 4 drb.

Nevezetesebb szerzemények: 1. Comenius Joh. A. Orbis sensualium pictus. Leutschoviae, 1685. 2. Comenius Joh. A. Janua aurea, Francofurti, 1662. 3. Elevenkuti A. Symbolum philosophicum, Tyrnaviae 1663. (50 korona.) 4. Pretiosa occupatio sodalis Mariani. Tyrnaviae 1696. (50 korona.) 5. Sennyey L. Aborigines sapientiae. Tyrnaviae, 1671. (30 korona.) 6. Soarii Cyp. De arte rhetorica libri III. Tyrnaviae, 1695. (60 korona.) 7. Viszoczany Fr. Sinopsis vitae. Tyrnaviae, 1671. (20 korona.)

A könyvtár helyiségeiben 1927 egyén 5002 kötet nyomtatványt, kölcsönzés útján pedig 757 egyén 1349 kötetet használt.

A lefolyt évnegyedben 430 munka osztályoztatott, a melyekről összesen 689 czédula készítettett. Kötés alá adatott 100 munka 126 kötetben. A köteles példányok átvételére berendezett helyiségbe a negyedév folyamán 491 drb csomag érkezett; ugyaninnen 538 levél expedáltatott, a miből 107 reklamáció volt. Az 1897: XLI. t. cz. intézkedései ellen vétő nyomdatulajdonosok ellen peres eljárás megindítása 21 esetben kéretett.

II.

A *kézirattár* 42 kézírral és 44 irodalmi levéllel gyarapodott. Vételre összesen 130 korona fordítottott. Ajándékozó kettő volt: Szenté Imréné úrnő, a ki egy vidéki szinpadon előadott vígjáték 1821-ki kéziratával, s Rexa Dezső, a ki Döbrentei Gáborhoz írott 41 drb levéllel gyarapította a kézirattár anyagát. A báró Eötvös-kollegium Mednyánszky-gyűjteményéből áthelyezett egy-egy Kazinczy Ferencztől, Czuczor Gergelytől és Toldy Ferencztől származó levél. Mint az évnegyed legnevezetesebb gyarapodását ki kell emelnünk, hogy abból a gazdag letéteményből, melylyel néhai Kisfaludy Árpád Béla örökösei nevében Kisfaludy Zs. Lajos a család idősebb ágának már régebben letéteményezett múzeumi levéltárát kiegészítette, a kézirattárban helyeztettek el: Kisfaludy Sándor »Himfy szerelmei«, »Francia fogságom«, »Két szerető szívnek története«, »Gondolatok«, »Prologus a füredi játékszínnek megnyitására« című műveinek eredeti kéziratai, önéletrajzi jegyzetei és több kézirati töredéke; továbbá Szegedy Róza emlékkönyve és Dukai Takács Judit négy kisebb kézirata. A szerzemények közül megemlítendő egy középkori magyarországi missale pergamen kézirata.

A negyedévi szerzemények feldolgozásán kívül folytattattott az irodalomtörténeti levéltár betürendes átalakítása.

A negyedév folyamán 37 kutató 184 kéziratot használt.

III.

A *hírlap-könyvtár* gyarapodása. I. a) Köteles példányokból 175 évfolyam 22,059 szám (ezek közül számonként 5169 szám). b) Vásárlás 29 évfolyam 2305 szám, összesen 204 évfolyam 24,364 szám.

II. a) Horovitztól vásároltatott: Pesther Handelszeitung 1848. 1—22. száma 5 koronáért. Rexa Dezsőtől: Komáromi Lapok 1849. teljes évfolyama (mely a legkritkább magyar hírlap) 150 koronáért. Miku Emiliántól négyféle oláh hírlapnak 1838—1864 időközből való 28 évfolyamának 2214 száma, kiegészítésül, 512 koronáért.

A könyvtárban 330 olvasó 819 kötetet, házon kívül 14 olvasó 135 kötetet, összesen: 344 olvasó 954 kötetet használt.

Czéduláztatott 27 új hírlap 29 évfolyama; átnézetett 209 évfolyam 20591 száma. Könyvkötőnek átadatott 160 köteg hírlap, ugyanattól visszaérkezett 485 drb bekötött hírlap; ezért utalványoztatott 1482 kor. 8 fillér.

A köteles példányok, melyek kimutatással (csomagokban) beérkeztek, a gyarapodási könyvbe irattak és a nyilvántartási lapokra vezettettek, ezeken kívül a számokban beérkezett hírlapok is összegezve hetenként beirattak, betürendbe osztályoztattak és elhelyeztettek. A csomagküldeményekben hiányzó számok azonnal reklamáltattak és ezek is följegyeztettek.

IV.

A *levéltár* a lefolyt évnegyedben ajándék, illetve más osztályból való áttétel útján 27, vétel útján 1312, összesen 1339 darabbal és letéteményezés útján 3 családi levéltár több ezer darabra menő anyagával gyarapodott.

Vételre fordítottatott 6490 korona.

A törzsanyag gyarapodásából a középkori iratok csoportjára 322 drb eredeti, 7 drb másolat, — az újbabbkori iratokéra 997 drb, a nemesi iratokéra 1 drb, az 1848/49-es gyűjteményre 12 drb csik.

Ajándékaikkal a budapesti Eötvös-kollegium igazgató-sága, Dóry Ferencz orsz. levéltári fogalmazó, dr. Iványi Béla orsz. levéltári gyakornok, Kaszap Andor, Reinhard József salgótarjáni gyógyszerész és Baktai Tattay István, m. kir. honvédszázados gyarapították a gyűjteményt. A törzsanyag gyarapodásából első helyen kell megemlítenünk az Ibrányi család levéltárát, a mely 1886 óta mint ideiglenes letétemény őriztetett

a levéltárban s most a család által eladóvá tétetvén, 6000 koronáért örök áron a múzeum tulajdonába ment át. A levéltár anyagáról annak idején a Magyar Könyvszemle részletes ismertetést hozott. Az átvétel alapjául szolgáló régi lajstrom szerint a levéltár 1048 drb iratot, köztük 216 drb mohácsi vész előtti oklevelet tartalmazott. A rendezés után és most a megvásárlás alkalmával véglegesen megállapított adatok szerint a levéltár 1 drb Árpád-kori, 40 drb XIV., 167 drb XV. és 93 drb XVI. sz-i mohácsi vész előtti eredeti okiratot, 7 drb másolatot, 190 drb XVI., 604 drb XVII., 9 drb XVIII., 18 drb XIX. századi iratot, 16 drb genealógiát és 14 drb elenchust, összesen 1159 drbot foglalt magában. Nevezetes továbbá egy, vétel útján megszerzett 20 drb középkori és 17 drb újabbkori válogatott iratokból álló sorozat, melyek Vas és Sopron vármegyének régi családaira vonatkoznak.

1848/49-es gyűjteményünk 10 drb kiáltványon kívül az Ellenzéki Kör tagajánló könyvével és 1847 június 27-ikétől 1849 június 29-ikéig vezetett jegyzőkönyvével gyarapodott. Újabbkori irataink gyarapodásából kiemeljük gróf Széchenyi István 1845 október 7-én Tisza-szabályozási körútjából való hazatérte után Kállay Menyhért szabolcsi alispánhoz írott levelét és a Deák Ferencz kehidai birtoka eladására vonatkozó 5 drb 1854. évi iratot.

Nemesi irataink gyűjteményének egyetlen szaporulata Fischer János Teofil címerkerő folyamodása az 1689 május 29-ikén Bécsben kelt adományozási záradékkal ellátva.

Az örök letéteményül elhelyezett családi levéltárak sorazata három levéltárral gyarapodott. Gróf Hadik-Barkóczy Endre v. b. t. tanácsos a Szalai gróf Barkóczy család levéltárát, Szőgyény-Marich László v. b. t. tanácsos, berlini nagykövet a Magyar-szőgyényi és Szolgaegyházi Szőgyény-Marich család levéltárát, Antos János nagyabonyi földbirtokos a Rétyi Antos család levéltárát helyezték el a múzeumban. Letéteményeikkel családi levéltáraink száma 62-re emelkedett.

A lefolyt évnegyedben 25 kutató 3442 drb iratot, 182 drb nyomtatványt, 1 drb fényképet, összesen 3649 drbot használt; kikölcsönöztetett 7 térítvényre 154 drb irat és 7 drb fénykép, összesen 161 drb.

A törzsanyag új szerzeményeinek földolgozásán kívül, melynél az Ibrányi család levéltárának lapszámozása és a növedéki naplóba való beiktatása adta a legtöbb dolgot, folytatottatott a középkori iratok és az 1848/49. évi kiáltványok czédulázása; az előbbi csoportnál 1440. évig haladtunk, az utóbbinál a levéltár régebbi szerzeményei teljesen feldolgoztattak s a művelet folytatása a Véghely-féle gyűjtemény anyagára terjesztetett ki.

A családi levéltárak közül a Szerdahelyi és Ghyczy levéltárak rendezése és a Szent-Ivány család levéltárának folytatólagos lajstromozása van folyamatban. A már korábban rendezett levéltárak közül a Melczer család levéltára évszám szerint felállított, és a gróf Teleki és gróf Rhédey családok levéltárai a földszinti helyiségben nyertek új elhelyezést, hogy a Kisfaludy család idősb ága iratainak a család korábbi letéteményével együtt való felállítása lehetségessé váljék.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA 1902-BEN.

A M. Tud. Akadémia Könyvtárának 1902. évi állapotáról az Akad. Értesítő f. évi májusi (161) füzeté a következő jelentést közli:

A könyvtári munkálatok a lefolyt évben is a rendes mederben hajtottak végre. A könyvtárnokság a megkezdett pótlásokat, valamint a kisebb füzetes munkák lajstromozását a legtöbb szakban végrehajtotta, noha ez utóbbiak száma jelentékeny lévén, még ez évben is gondot okoznak. A könyvtár rendezéséről a következő adatok tanúskodnak. A rendezett tudomány-szakok száma 53; ezek 66,112 munkát tartalmaznak, és pedig:

Bibliografia 1203, Encyklopaedia 144, Filozófia, 1529, Mythologia 120, Theologia 4517. Paedagogia 1964, Széptudomány 791, Anthropologia 363. Jogtudomány 1316, Magyar jogtudomány 1773, Politika 2748, Magyar politika 1769, Történelem 6035, Magyar történelem 3006, Magyar országgyűlés 95, Életrajzok 3119. Földrajz 1086, Magyar földrajz 472, Térképek 927, Utazás 1256, Statisztika 723, Schematismus 287, Hadtudomány 698, Régészet 1486, Éremtudomány 233, Matematika és csillagászat 1206, Természettudomány 192, Természettan 998, Vegytan 457, Természetriz 137, Állattan 505, Növénytan 455, Ásvány- és földtan 516, Gazdaságtan 3607, Orvostudomány 2555, Nyelvtudomány 2182, Classica filologia 869, Görög irodalom 861, Latin irodalom 946, Új latin irodalom 798, Magyar nyelvészet 560, Régi magyar irodalom 658, Magyar irodalom 4648, Germán irodalmak 1889, Francia irodalom 755, Olasz-spanyol irodalom 263, Szláv irodalom 463, Keleti irodalom 1867, Incunabulum 367, Akadémiák és társulatok kiadványai 608, Külföldi folyóiratok 202, Hazai ujságok és folyóiratok 386, Bolyaiana 32.

Az 1901-iki jelentésben a rendezett munkák száma 63,652-t tett ki. A lefolyt évben tehát a szaporodás 2500; vagyis ennyi munkáról készült generalis cédulakatalogus, szakkatalogus és inventarium-